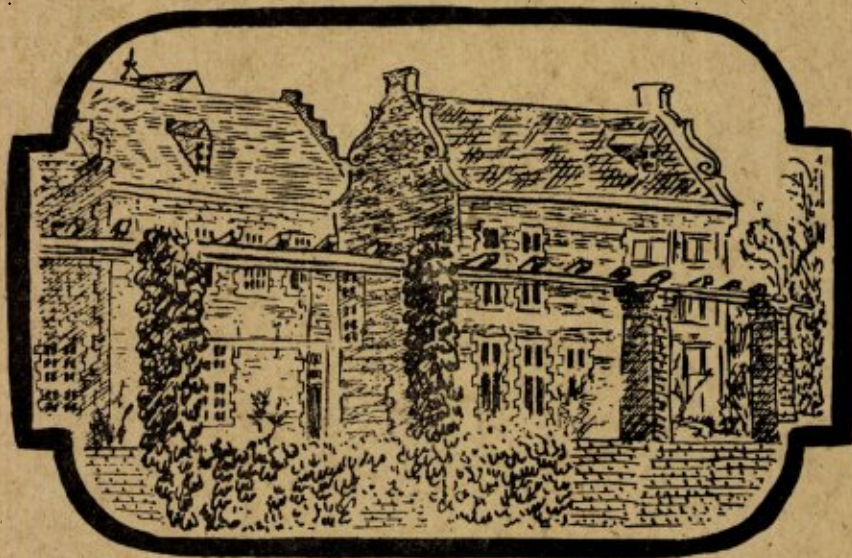

NATUUR- HISTORISCH MAANDBLAD

ORGAAN VAN HET
NATUURHISTORISCH
GENOOTSCHAP IN LIMBURG

IX

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD.

Redactie: Rector Jos. Cremers, Huize „Niethuysen“, Wijnandsrade; R. Geurts, Echt; Dr. W. Minis-van de Geyn, Bonnefantan 5, Maastricht; C. Willemse, arts te Eygels-hoven.

Alle correspondentie betreffende de redactie te richten aan Mevr. Dr. W. Minis-van de Geyn, Bonnefantan 5, Maastricht.

Administratie: Adreswijzingen, opgave van nieuwe leden, bestellingen van Maandbladen en andere administratieve aangelegenheden te zenden aan het Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 7, Maastricht.

Het Maandblad wordt aan alle leden van het Natuurhistorisch Genootschap gratis toegezonden. Prijs voor niet-leden f 6.00 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden f 0.50, voor leden f 0.30. Auteursrechten voorbehouden.

NATUURHIST. GENOOTSCHAP IN LIMBURG.

Adres voorzitter: Rector Jos. Cremers, Huize „Niethuysen“, Wijnandsrade. Tel. K 4447, 298.

Adres secretaresse: Mevr. Dr. H. C. Bels-Koning, Provinciale weg 276, Houthem. Tel. K 4406, 2062.

Adres penningmeester: P. Wassenberg, Hertogsingel 87a, Maastricht.

CONTRIBUTIE.

Jaarlijkse contributie Natuurhistorisch Genootschap ad. f 3.50, te voldoen op postgiro 125366 t.n.v. Natuurhistorisch Genootschap, Maastricht.

ATTENTIE

Zojuist verschenen:

Publicaties van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. Reeks II, 1949.

Inhoud:

Dr. P. Maréchal:
Sur les proies des Odynerus.

A. M. Husson:
Over het voorkomen van de hamster, *Cricetus cricetus* (L.) in Nederland. (With a summary).

Dr. P. Kruizinga:
Over de ouderdom van een rolsteenbank.

Verkrijgbaar aan het Natuurhistorisch Museum te Maastricht.

Prijs voor leden f 1.50, voor niet-leden f 3.00.

Tevens verkrijgbaar aan het Museum:

Publicaties I, 1948; voor leden f 2.—, voor niet-leden f 3.50.

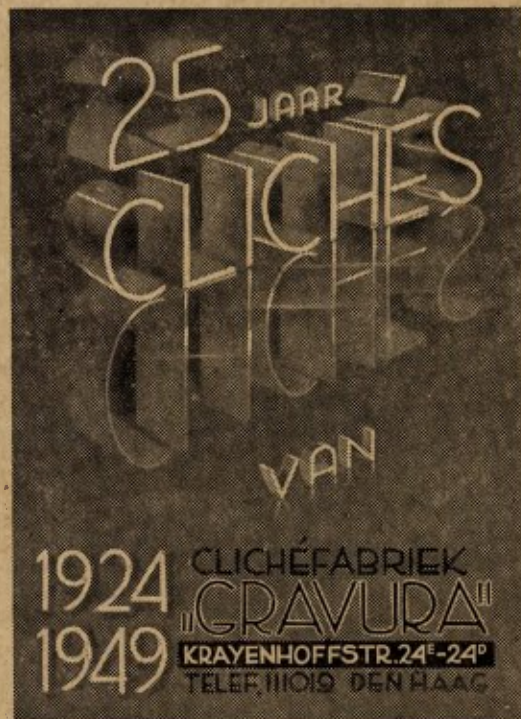
A. Stärcke:
„Determineertabel voor de werksterskaste der Nederlandse mieren“ à f 2.00.

A. de Wever:
„De Natuur in“, deel II, à f 1.50.

GOFFIN-DRUK KWALITEITS-WERK

WIJ DRUKKEN OOK DIT BLAD

C.V. DRUKKERIJ v/h CL. GOFFIN
NIEUWSTRAAT 9 - TEL. 2121 - MAASTRICHT

Natuurhistorisch Maandblad

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

INHOUD: Aankondiging van de Maandvergaderingen, p. 117. — De Natuur in, p. 117. — Nieuwe leden, p. 117. — Voor de Jeugdleden, p. 117. — Uit eigen kring, p. 117. — Verslagen van de Maandvergaderingen, p. 118. — L. van der Hammen. Voorlopige mededeling over de Oribatei van de Sint Pietersberg, p. 119. — Paddestoelenexcursie op Zondag 9, Woensdag 12 en Zaterdag 15 Oct. 1949, p. 120. — Drs. F. F. F. E. van Rummelen. Micro-organismen uit het Maastrichts Krijt van Ransdaal, p. 121. — J. Daams. Enkele bijzondere Paddestoelenvondsten in Zuid-Limburg, p. 123. — W. M.-v. d. G. Boekaankondiging, p. 124.

AANKONDIGING VAN DE MAANDVERGADERINGEN.

Te Maastricht op Woensdag 4 Jan. a.s.
om 6 uur in het Museum.

De heer van Rummelen zal een voordracht houden over „Erratica in de loessoïden van Ransdaal”.

Te Heerlen op Woensdag 11 Jan. a.s.
om 7 uur in de R.K.H.B.S.

DE NATUUR IN.

Grotten-excursie op Zaterdag 21 Jan. 1950 naar de St. Pietersberg. Samenkomst 14.45 bij de ingang „Zonneberg”; van hieruit wandeling door de berg naar de uitgang achter de E.N.C.I.

Leiding: Ir D. C. van Schaik (onderaardse gangen), Drs P. J. Bels (vleermuizen), W. Onstenk en J. Maessen (grotteninsecten).

De excursie duurt tot ongeveer half 6; Zonneberg is te bereiken met lijn 5 van de stads-autobus. (Vertrek aan het station 5 min. voor het hele en halve uur; op het Vrijthof ieder heel en half uur). Dezelfde lijndienst vertrekt om kwart voor en kwart na ieder uur van af de E.N.C.I. terug naar de stad.

In verband met de beschikbare lampen kan maar een beperkt aantal deelnemers mee. Schriftelijke of telefonische opgaaf voor Woensdag 18 Jan. aan het Museum is dringend noodzakelijk (tel. K 4400—4174).

Zouden er veel mensen teleurgesteld moeten worden, dan zal er spoedig een avondexcursie volgen.

Men zorgte voor stevig schoeisel.

NIEUWE LEDEN.

E. Chambille, Prof. Roerschstr. 3, Maastricht.
Mej. A. Maessen, Rode Kastanjelaan 1,
Eysden.

A. Linskens, Huize „Peddemook”, Weert.

L. Beaulen, Bosquetplein 6, Maastricht.

J. Pier-Pilgram, Nassaukade 5, Amsterdam.

VOOR DE JEUGDLEDEN.

Woensdag 11 Jan., vergadering in het Museum om 6 uur. Op deze vergadering zal de jaarlijkse bestuurswisseling plaats hebben.

Daarna zal in afwijking van de in de circulaire vermelde lezing, Piet Poot een verslag uitbrengen over het congres van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (N.J.N.), dat van 28 t/m. 30 December l.l. te Haarlem heeft plaats gehad.

Denkt aan de excursie op 3 Jan. a.s. (zie vorig Maandblad).

UIT EIGEN KRING.

† L. GROSSIER,

Ondervoorzitter van het Natuurhistorisch Genootschap.

Bij het ter perse gaan van dit Maandblad bereikte ons het droevige bericht, dat onze Onder-Voorzitter, de heer L. Grossier, in de leeftijd van bijna 85 jaren is overleden.

Zijn werkzaamheid in het Bestuur van het Natuurhistorisch Genootschap was niet alleen van representatieve aard op de vergaderingen, waarin hij tot voor enkele jaren bij ontstentenis van de Voorzitter het presidium op zich nam; meer nog heeft hij onze blijvende erkentelijkheid verworven in de jaren dat de zorg voor het Natuurhistorisch Genootschap en het Museum hem als Wethouder van Onderwijs waren toevertrouwd.

Maastricht en zijn historie lagen hem steeds na aan het hart; ook op ons terrein kwam dit tot uiting o.a. door een belangrijke schenking aan ons museum van stukken uit de nalatenschap van Bosquet.

Op de begrafenis die op Dinsdag 27 Dec. plaats vond, heeft een deputatie van het Bestuur de laatste eer bewezen.

Ons Genootschap verheugt zich in een vaste kern van zeer actieve leden, die geregeld de vergaderingen bezoeken en daar mededelen, wat zij in de loop van de maand voor merkwaardigs in de natuur hebben waargenomen. Hiernaast is er een grotere groep leden met een warme belangstelling en liefde voor de natuur. Deze missen veelal tijd en gelegenheid om voldoende kennis en ervaring op te doen tot het zien van bijzonderheden. Zij zouden willen worden ingeleid in allerlei geheimen der natuur; zij zouden willen leren „kijken”. Immers, wanneer men 50 planten eenmaal goed kent, leert men er makkelijk nog 50 andere bij. Om die eerste 50 gaat het echter; óók bij de vakmensen toen zij begonnen!

Het spreekt vanzelf, dat deze leden steeds meer gaan vragen om excursies onder deskundige leiding. Het Bestuur heeft nu getracht te bemiddelen tussen de „deskundigen” en de „leergierigen”. Wij hebben een 20-tal leden aangeschreven, die geacht kunnen worden in staat te zijn excursies over bepaalde onderdelen van de biologie en de geologie te leiden. De meeste leden, die een verzoek ontvingen, hebben zich bereid verklaard één of twee maal per jaar een tocht voor hun rekening te nemen.

Uit de antwoorden bleek bovendien, dat het wenselijk zou zijn, gecombineerde excursies te houden, — met meerdere leiders, — gewijd aan één of meer onderwerpen.

Nog een ander belangrijk punt kwam naar voren, n.l. dat bepaalde onderwerpen, zoals insecten, vogels e.d. zich meer lenen voor specialisten-excursies. Dit neemt echter niet weg, dat „insecten-” en „vogelmensen” op algemene excursies hun best zullen doen iets te laten zien.

De „Commissie inzake wetenschappelijk onderzoek van de St. Pietersberg”, die thans met een inventarisatie van de berg bezig is, zou veel hulp van de specialisten-excursies kunnen hebben en grote prijs hierop stellen. In beperkte mate zal ook door niet-specialisten aan deze excursies deelgenomen kunnen worden.

Hiermede komen wij meteen op het terrein van de deelname aan de excursies in het algemeen. Nu er veel tochten gemaakt zullen worden, (1 à 2 keer per maand) bestaat de kans dat het aantal deelnemers per excursie geringer wordt. Natuurlijk zou het voor de excursie-leiding zeer onaangenaam zijn op de plaats van rendez-vous te staan en slechts enkele deelnemers te zien opdagen. Daarom moeten wij de leden wel dringend verzoeken, zich van te voren voor de excursies op te geven, en zich daarna ook aan die opgave te houden, óf tijdig af te zeggen.

Bijzonderheden zullen door de excursie-leiders in het Maandblad bekend gemaakt worden.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

Te Maastricht, op Woensdag 7 December.

Aanwezig waren de dames Minis-van de Geyn, van der Mijll Dekker, Kooyman, Muskens, Nouwen, Bels-Koning, Maessen, Aalberts, Berendschot, Schulte en de heren van Rummelen, Brongersma, Kruytzer, Piters, Husson, Piters, Dijkstra, Kemp, Brans, Meens, van der Hoogt, van Sonderen, Onstenk, Maessen, Bels, van Schaik, Mommers, Schulte, Terhal, Camps, Thiadens, Sondeyker, van Noorden, Jaspars, Janssen, Beaulen, Bouchoms, Gytenbeek, Grégoire, Nijst, Nulens, Bergholtz, Poot, Wassenberg, Plas, Otten, Stevens, Br. Agatho, van Nieuwenhoven, Leysen, Wijsen, Willemse en van Term.

De heer van Rummelen, die deze drukbezochte vergadering presideert, heet van de aanwezigen speciaal welkom Dr Brongersma uit Leiden, die vergezeld van een goede oude bekende, pater Husson, — beiden verbonden aan het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, — hier aanwezig is om te komen spreken over het faunistisch onderzoek in Nederland, meer speciaal dat van de St. Pietersberg.

Hierna wordt het woord verleend aan Dr Brongersma voor het houden van zijn voordracht, die in het eerstvolgende maandblad in extenso zal worden afgedrukt als „Mededelingen van de Commissie van Wetenschappelijk Onderzoek inzake de St. Pietersberg, no. 3.” Hier moge worden volstaan met de vermelding, dat de lezing met grote belangstelling door de leden van het Natuurhistorisch Genootschap werd gevolgd. Het meest welsprekend bewijs hiervoor waren zowel de theoretische beschou-

wingen over het soortbegrip als de diverse faunistische opmerkingen, die na afloop van de lezing te berde werden gebracht. Zo bevestigden o.a. de heren Grégoire en Wassenberg het voorkomen van de gladde slang op de St. Pietersberg. De heer Gytenbeek, die sinds 1941 dagelijks op de berg vertoeft zag de gladde slang slechts éénmaal, de hazelworm daarentegen 10 tallen keren.

De heer Onstenk heeft noch *Lacerta agilis*, noch *L. vivipara* ooit op de berg waargenomen. De heer Nijst merkt op, dat *L. muralis* juist veel voorkomt in de buurt van het Fort.

Dr. Thiadens meent, dat bij het onderzoek van de St. Pietersberg medewerking van de Genootschapsleden van belang kan zijn en hij adviseert dr. Brongersma om deze bij gelegenheid in de speciale onderzoekingsmethoden in te wijden, een verzoek, dat van de zijde van dr. Brongersma gaarne ondersteund zal worden.

Op suggestie van de heer Nijst besluit de vergadering om aan het oudste bestuurslid, dr. Beckers, die tot herstel zijner krachten op het hospitaal vertoeft een schriftelijke groet over te brengen en de beste wensen voor zijn gezondheid aan te bieden.

Te Heerlen, op Woensdag 14 December 1949.

Aanwezig de dames Janssen, Jongmans, Sterken en de heren van Rummelen, Willemse, Br. Eustachius, Br. Arnoud, Starmans, Velsen, Vijgen, Coonen, Terhal, Sterk, Mientjens, Collin, Warrink, van de Ven, Giessen, Adams, Dijkstra, van Loo, van der Kruk.

De heer T. van de Ven heeft een voordracht gehouden met lantaarnplaatjes over het „mesobrometum”; hieraan zal later een apart artikel worden gewijd.

Na een uitvoerige gedachtewisseling, waaraan verschillende leden deelnemen dankt de Voorzitter de spreker voor zijn interessante uiteenzetting.

Mededelingen van de Commissie inzake Wetenschappelijk Onderzoek van de St. Pietersberg. No. 2.

VOORLOPIGE MEDEDELING OVER DE ORIBATEI VAN DE SINT PIETERSBERG.

door

L. VAN DER HAMMEN

(Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden)

De Oribatei behoren tot de Acari of mijten. Zij leven vooral in mos, afgevallen blad en humus. De afmetingen variëren tussen 0.2 en

1.2 mm. Het aantal uit Nederland bekende soorten bedraagt thans ongeveer 160. Hiervan zijn er tot nu toe 53 op de Sint Pietersberg gevonden.

De enige die in Nederland een uitgebreide studie van de Oribatei maakte, was onze Acaroloog wijlen Dr. A. C. Oudemans. Zijn gegevens over Limburg zijn echter gering. Het hoeft dan ook geen verwondering te wekken, dat van de 53 soorten die op de Sint Pietersberg gevonden zijn, er 12 nieuw zijn voor onze fauna.

Van deze 12 soorten kunnen er 4 met name genoemd worden. Het zijn: *Heminothrus targionii* (Berl.), *Oppia quadricarinata* (Mich.), *Oppia nitens* (C. L. Koch) en *Edwardzetes edwardsii* (Nic.). De resterende 8 behoren tot recent beschreven of tot geheel nieuwe soorten, en zijn nog in onderzoek. *Heminothrus targionii* en *Oppia quadricarinata* werden gevonden in het bos op de Oosthelling (waaronder wij verstaan het bos ten Zuiden van de afgraving) en in het bosje bij de grenspalen 54 en 55. *Edwardzetes edwardsii* werd alleen gevonden in het bos op de Oosthelling, *Oppia nitens* alleen in het Encibos.

Van *Heminothrus targionii* zijn ook in het buitenland slechts weinig vindplaatsen bekend. Willmann noemt één vindplaats in Duitsland, Michaël één in Engeland. Belangrijk is, dat wij van deze soort ook onvolwassen stadia vonden.

De methode van verzamelen, die in dit geval bestaat uit het nemen van bodemmonsters, brengt mede dat een vrij volledig inzicht wordt verkregen in de fauna ter plaatse. Alleen bij de hellingbossen wordt het inzicht bemoeilijkt door de ongelijkmatige ligging van het strooisel en de daaruit voortvloeiende heterogene verspreiding van de bodemfauna.

Wat de verspreiding van de Oribatei op de Sint Pietersberg betreft, kan in grote trekken het volgende gezegd worden. In het bos is er een groot verschil tussen de bodemfauna en de fauna van epifytische mossen, vooral indien deze mossen of korstmossen hoger op de stam voorkomen.

Bij de bodemfauna van het bos kunnen wij onderscheid maken tussen de fauna van: 1. de eiken-haagbeukenbossen (Oosthelling, Slavante, bij grenspalen 54 en 55); 2. meidoorn-sleedoornbosjes; 3. het Enci-bos. De fauna van de bosjes bij Fort Sint Pieter en in

de dolines is een min of meer verarmde uitgave van die van de eiken-haagbeukenbossen. Het bos bij de grenspalen 57 en 58 en het bos van de Franse Batterij vormen overgangen.

Naast de bossen werden ook de graslanden onderzocht. Het inzicht wordt hier bemoeilijkt door de veel geringere dichtheid van de ter plaatse voorkomende soorten. Terwijl bijvoorbeeld in een sleedoornbosje het aantal mijten per monster van omstreeks 400 cm³ bodem 150 kan bedragen (dit aantal is in andere bossen in Nederland vaak nog veel hoger), bevat een zelfde hoeveelheid mos uit een droog grasland soms slechts enkele mijten.

Er bestaat een duidelijk verschil tussen de fauna van de weilanden en die van de droge graslanden op de Westhelling. Bij de weilanden kan waarschijnlijk nog onderscheid gemaakt worden tussen weiland op löss en weiland op hoogterras.

Dit laatste zal echter nog nader onderzocht moeten worden. Tezamen met een onderzoek naar de micro-verspreiding van de Oribatei in de bodem van de hellingbossen, maakt het deel uit van de plannen voor het volgend jaar.

PADDESTOELENEXCURSIE OP ZONDAG 9, WOENSDAG 12 EN ZATERDAG 15 OCT. 1949.

Tijdens de voorexcursie op Zondag 9 October naar het Ozebos te Gulpen bemerkten de excursieleiders t.w. de heer en mevrouw Bels en de heer Mommers dat er haast geen paddestoelen stonden, omdat het hellingbos veel te droog was. Een vluchtig bezoek aan het park van Kasteel Neuborg opende echter mooie perspectieven, vooral op de lage en vochtige weiden langs de Gulp.

Op Woensdag 12 October was de excursie der Jeugdleden; voor deze gelegenheid gaf de eigenaar Graaf de Marchant et d'Ansembourg toestemming het park gratis te betreden, waarvoor hem op deze plaats gaarne dank gebracht wordt.

Op Zaterdag 15 October togen 45 leden van het Genootschap naar Gulpen om aan de excursie deel te nemen.

Reeds aan het begin van de wandeling werden 2 heksenkringen waargenomen van *Lycoperdon perlatum* met een diameter van pl.m. 1,25 m en 75 cm in het gazon van de rozentuin.

De paddestoel had een bevorderlijke werking

op de groei van het gras. In het gazon waren 2 ronde plekken te zien, waar het gras hoger en donkerder groen was. In deze donkere ring stonden de zwammen.

Een bijzondere vondst was ook *Boletus viscidus*, de larix-boleet; voorts de in Limburg zelden geconstateerde beukenparasiet: *Armillaria mucida*, porceleinzwam, en de eveneens niet zo heel algemeen voorkomende *Amanita phalloides*, groene knolzwam, onder eik. Deze laatste is de giftigste onder de paddestoelen.

In totaal werden 82 soorten gevonden, verdeeld over 40 geslachten, waarvan hieronder een lijst is opgemaakt.

LIJST VAN VONDSTEN OP DE 3 EXCURSIES.

BASIDIOMYCETEN.

Witsporige.

<i>Amanita phalloides</i>	groene knolzwam
<i>Amanita rubescens</i>	parel amaniet
<i>Amanitopsis vaginata</i>	
(var. <i>alba</i> Gillet)	slanke amaniet
<i>Tricholoma flavo-brunneum</i>	berken ridderzwam
" <i>melaleucum</i>	zwart-witte ridderzwam
<i>Tricholoma nudum</i>	grote paarse ridderzwam
" <i>album</i>	bittere witte ridderzwam
" <i>grammopodium</i>	streepsteel ridderzwam
" <i>aggregatum</i>	grijs-bruine bundelridderzwam
<i>Laccaria laccata</i>	fopzwam
" "	
var. <i>amethystina</i>	rode koolzwam
<i>Collybia fusipes</i>	spoelvoetcollybia
" <i>butyracea</i>	botercollybia
" <i>dryophila</i>	eikenbladzwammetje
<i>Mycena vitilis</i>	papil-mycena
" <i>alkalina</i>	alkali-mycena
" <i>galericulata</i>	helmzwammetje
" <i>rugosa</i>	rimpelige mycena
<i>Hygrophorus conicus</i>	oranjegele wasplaat
" <i>psittacinus</i>	papepaaizwammetje
" <i>ceraceus</i>	tere wasplaat
<i>Lactarius torminosus</i>	baardige melkzwam
" <i>turpis</i>	zwartgroene melkzwam
" <i>blennius</i>	grijsgroene melkzwam
" <i>subdulcis</i>	bitter-zoete melkzwam
" <i>pallidus</i>	vaalgele melkzwam
<i>Russula nigricans</i>	grofplaat russula
" <i>virescens</i>	ruwe groene russula
" <i>chamaeleontina</i>	kameleon russula
" <i>solaris</i>	gele beukenrussula
" <i>linnaei</i>	zoete roodsteel russula
" <i>emetica</i>	braakrussula

<i>Russula fragilis</i>	broze russula
„ <i>atropurpurea</i>	zwart purperen russula
„ <i>cyanoxantha</i>	regenboogzwam
<i>Marasmius splachnoides</i>	kleine witte taailing
„ <i>scorodoni</i>	knofflook hoornsteel
<i>Armillaria (Mucidula) mucida</i>	porceleinzwam
<i>Schizophyllum commune</i>	waaiertje

Rozesporige.

<i>Nolanea clandestina</i>	dikbladige nolanea
----------------------------	--------------------

Bruinsporige.

<i>Pholiota mutabilis</i>	kleine bundelzwam
„ <i>spectabilis</i>	prachtbundelzwam
„ <i>blattaria (Galera)</i>	okerklokje
<i>Paxillus involutus</i>	gewone krulzoom
<i>Naucoria semiorbicularis</i>	bruin knolsteeltje
<i>Galera spec.</i>	galera
<i>Cortinarius crystallinus</i>	witte smerhoed
<i>Telamonia hinnulea</i>	scherpriekende gordelsteel
<i>Hebeloma versipelle</i>	vroege vaalhoed
<i>Inocybe Bongardii</i>	roodaanlopende vezelkop
„ <i>(cervicolor)</i>	
„ <i>sinдонia</i>	woldradige vezelkop
„ <i>asterospora</i>	bruine spleet-vezelkop
„ <i>geophylla</i>	satijn vezelkop

Purpersporige.

<i>Psalliota (Agaricus) arvensis</i>	bos en weide champignon
<i>Stropharia aeruginosa</i>	kopergroenzwam
<i>Psilocybe semilanceata</i>	spitskegelige kaalkop
<i>Hypoholoma fasciculare</i>	gewone zwavelkop
„ <i>sublateritium</i>	rode zwavelkop

Zwartsporige.

<i>Panaeolus campanulatus</i>	gewone vlekplaat
<i>Psathyrella disseminata</i>	grijze streepklokjes
<i>Coprinus comatus</i>	geschubde inktzwam
„ <i>atramentarius</i>	kale inktzwam
„ <i>plicatilis</i>	gevoorde inktzwam
<i>Boletus elegans</i>	gele ringboleet
„ <i>scaber</i>	berkenboleet
„ <i>(leucophaeus)</i>	
„ <i>viscidus</i>	lariksboleet
„ <i>miniatorporus</i>	heksenboleet
<i>Daedalea biennis</i>	toefige labyrinthzwam
<i>Trametes gibbosa</i>	kurkgaatjeszwam
<i>Polyporus versicolor</i>	veelkleurige buisjeszwam
„ <i>applanatus</i>	platte tonderzwam
„ <i>giganteus</i>	reuze zwam
<i>Clavaria fusiformis</i>	spoelvormige knotszwam
„ <i>cristata</i>	witte koraalzwam
„ <i>stricta</i>	rechter koraalzwam

<i>Stereum purpureum</i>	purper-korstzwam
<i>Tremella spec.</i>	trilzwam
<i>Lycoperdon perlatum</i>	paarlstuifzwam

ASCOMYCETEN.

<i>Helvella crispa</i>	witte kluijeszwam
<i>Peziza onotica</i>	varkensoortjes
„ <i>visiculosa</i>	vroege bekerzwam
<i>Xylaria polymorpha</i>	hout-knotszwam

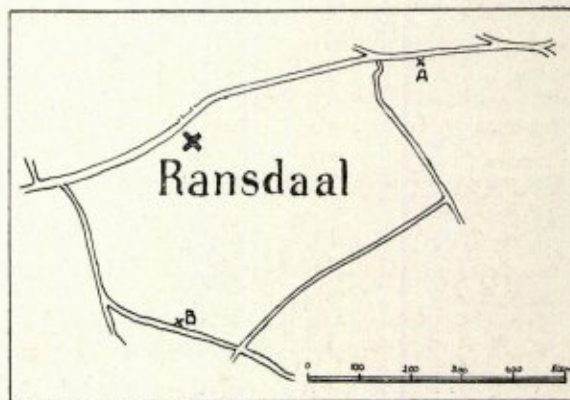
MICRO-ORGANISMEN UIT HET MAASTRICHTS KRIJT VAN RANSDAAL.

door

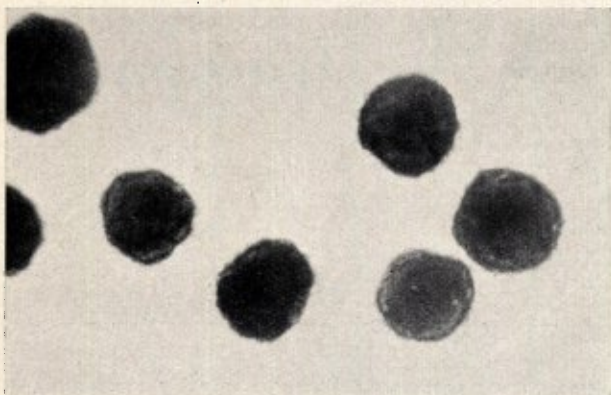
Drs. F. F. F. VAN RUMMELEN
(Heerlen).

Bij sediment-petrologische onderzoeken van het Maastrichts Krijt uit een weginisnijing in Ransdaal, bleken in de, nog niet met zoutzuur behandelde lichte fractie, eigenaardige bolvormige aggregaten op te treden. Deze aggregaten bestaan geheel uit calcië. Op het eerste gezicht waren we geneigd ze voor sporen te houden, doch dit was, gezien de calcië-opbouw, niet mogelijk. Na ruggespraak met Dr. Dijkstra bleek bij nadere beschouwing, dat we vermoedelijk te doen hadden met *Hystrichosphaeridae*, welke familie door O. W e t z e l ondergebracht is bij de Flagellata.

Voor een meer gedetailleerde beschrijving van deze micro-organismen zij hier kortheids-halve verwezen naar R. d e W i t: *Hystricho-*

Situatie vindplaatsen Ransdaal.

Micro-organismen uit Krijt bij Ransdaal
(cf. *Membranilarnax pterospermoides*)
(|| nicols, 140 \times vergr.)

sphaeridae uit Limburgsche Vuursteen (Verh. Geol. Mijnb. Gen. v. Ned. en Kol., Geol. Serie, Dl. XIII, 1943, pp. 363—392) en A. P a s t i e l s: Etude histochemique des coques d'hystrichosphères. (Bull. du Musée Royal d'hist. Nat. de Belgique, T. XXI, No. 17, Août 1945).

Door Dr. v a n V o o r t h u y s e n werd nog gedacht aan *Orbinularia* — een eenkamerige foraminifeer — welke behoort tot de familie-groep der *Archi-Monothalamidia*, familie der *Rhabdamminidae*. Volgens de beschrijving van A. F r a n k e: Die Foraminiferen der Oberen Kreide Nord- und Mitteldeutschlands, Berlin 1928, en de daarin voorkomende afbeeldingen beantwoorden de door ons gevonden individuen echter geenszins hieraan.

Zoals uit de titel van de W i t's publicatie blijkt, komen deze organismen schijnbaar veelvuldig voor in vuursteen, ofschoon deze schrijver ze ook terloops vermeldt (pag. 364) uit het krijt zelve. Het is echter wel typisch, dat hij ze daarin nog vindt na behandeling met HCl, zulks in tegenstelling met onze bevindingen.

Het door mij onderzochte monster bestaat uit reeds ten dele verweerd, zacht, zelfs zeer los, tufkrijt in de overgangszone naar de bovenliggende lössöiden. Dezelfde organismen kwamen ook iets verderop in de holle weg voor in een bryozoënlag (zie schets, vindplaatsen resp. A en B).

Volgens kruisdraad tellingen belooft het percentage der individuen in deze zone 12.2 %. Volgens C. F r a n c k e n (Bijdrage tot de

kennis van het Boven Senoon in Zuid-Limburg, Med. Geol. Stichting, Serie C-VI-No 5, 1947) is deze vindplaats vermoedelijk Md.

In verband hiermede werden enkele monsters van de St. Pietersberg bij Maastricht onderzocht. De resultaten hiervan waren de volgende: Ma bevat slechts sporen van deze individuen, Mb tot 3 %, Mc, Md tot 5 %, terwijl het Cr4 (Gulpens) van vindplaats 43 van F r a n c k e n, geen individuen of fragmenten vertoont.

Het lijkt mij wel nuttig, de diverse Krijt-afzettingen van Zuid-Limburg op deze micro-organismen nader te onderzoeken, aangezien hieruit mogelijk faciële verschillen gevonden kunnen worden.

De bolvormige individuen dragen nog rudimentaire (?) stekels. Geheel gave individuen werden niet aangetroffen. Wel werden soms zeer fijne gevorkte stekeltjes los gevonden, welke ook uit calciet bestaan. Of deze bij de besproken organismen behoren, is niet met zekerheid te zeggen.

De centrale schaal, welke bolvormig is, heeft gemiddeld een doorsnede van 64 μ . Hierop is praktisch geen oppervlaktestructuur te zien. Bij zeer grote vergroting (ruim 200 maal) is soms vaag een netwerk te zien, hetwelk vermoedelijk gevormd wordt door calcietkristalletjes. Dat deze calcietkristalletjes gelijkmatig kristallografisch geïntendeerd zijn, blijkt uit het polarisatiekruis dat ontstaat bij gekruiste nicols. Hieruit mag echter niet de conclusie getrokken worden, dat het *Orbulina* is, want deze heeft een andere habitus. Om de centrale schaal ligt een mediane ring, de membraangordel (zie foto). De breedte van deze ring varieerde van 16 tot 32 μ .

Naar beschrijvingen van R. de W i t, bij O. W e t z e l, ben ik het meest geneigd om deze organismen tot de *Hystrichosphaeridae* te rekenen, en wel tot het genus *Membranilarnax* (cf. *Membranilarnax pterospermoides*). Daar mij echter geen andere literatuur ter beschikking staat, zullen onderzoekingen van derden afgewacht dienen te worden, om hieromtrent volledige zekerheid te verkrijgen.

Met het geven van een afbeelding der betreffende voorwerpen meen ik voorlopig te kunnen volstaan, in de hoop er zodoende de aandacht op te vestigen.

Heerlen, 25 November 1949.

ENKELE BIJZONDERE PADDESTOELVONDSTEN IN ZUID-LIMBURG

door
J. DAAMS (Eindhoven)

Gedurende het voorjaar van 1948 zijn er in Zuid-Limburg enige bijzondere vondsten gedaan op mycologisch gebied, die de moeite van het memoreren waard zijn. Vooral ook omdat uit de literatuur blijkt hoe slecht de zwammenflora van Zuid-Limburg bekend is. Terwijl het juist door zijn bijzondere bodem rijk aan allerlei soorten moet zijn, die in de rest van het land niet of zeer zelden voorkomen. Uiteraard zijn het dan dikwijls soorten, die men vooral met de populaire literatuur niet of heel moeilijk determineren kan. Met behulp van de wetenschappelijke literatuur is het trouwens ook nog moeilijk. Moriëljies, b.v. vormen een geslacht dat onoverkomenlijke moeilijkheden biedt. En nu vinden wij in Zuid-Limburg nogal eens moriëljies, die dan steeds maar *Morchella esculenta* genoemd worden, terwijl dit in het geheel niet zeker is. Indien er echter meer materiaal ter beschikking kwam, zouden we er misschien uit kunnen komen. Het bovenstaande klinkt niet erg aanmoedigend en daarom willen we het liever nu eens hebben over enkele andere soorten.

Gedurende de Paasdagen van het vorige jaar was er in Eckelrade een kampje der Natuurhistorische Vereniging. Het viel ons daar op hoe algemeen in Zuid-Limburg de anemone-bekerszwam is. Tijdens het kamp is die soort gevonden in het Savelsbos, het Trichterbos, op de Riesenbergr en in de Schone Grubbe. Wij vonden steeds vrij veel exemplaren bij elkaar. Deze bekerszwam, *Sclerotinia tuberosa*, groeit op de wortels van de anemoon. Het mycelium vormt tegen de winter een zwart sclerotium, een compact weefsel van myceliumcellen, waaruit vroeg in het voorjaar de geelbruine vruchtlichamen te voorschijn komen. Meestal vinden we de aardige bekertjes op een steeltje van 4—5 cm lengte. We vonden echter ook vertakte steeltjes, waarop soms 4 bekertjes voorkwamen en een enkele keer kwamen er uit één sclerotium 2 of 3 gesteelde vruchtlichamen. Wie dus in de buurt van anemonen bekerszwammetjes vindt moet zich door voorzichtig uitgraven ervan vergewissen of zij ontstaan uit een sclerotium.

Een andere soort die er veel op lijkt vonden

Geaderde bekerszwam uit de Schone Grubbe.

foto J. van Eyck.

wij verleden jaar op oude eikels in de Schone Grubbe. Hier is de kleur echter meer paarsbruin, terwijl de steeltjes niet uit een sclerotium ontstaan maar uit de door myceliumwoekering zwart geworden eikel. Hier spreken we niet van een sclerotium, maar van een stroma, vandaar de naam *Stromatinia pseudotuberosa*.

Een andere *Sclerotinia* (er zijn er talloze), die misschien in Limburg te vinden is, is *S. Richteriana*, die voorkomt op de wortels van salomonszegels. De schijfjes komen op een rij voor, volgen de richting van de wortelstok en liggen meer uitgespreid op de bodem.

Een grote verrassing was het massale optreden van *Disciotis venosa*, de geaderde bekerszwam. Op twee, 1 km van elkaar gescheiden plaatsen in de Schone Grubbe groeiden,

langs het pad en tegen de helling op, honderden exemplaren van deze prachtige zwammen, die in jeugdtoestand min of meer bekervormig zijn, maar bij het ouder worden meer uitgebreid groeien en dan afmetingen kunnen hebben van 15 cm diameter. De buitenzijde is grijs-wit bepoederd, terwijl het kiemvlies een mooie warmbruine kleur heeft en sterk geaderd is. Een goed kenmerk van deze soort is de sterke chloorlucht die wij ruiken als wij een stukje van de zwam, die wasachtig van consistentie is, afbreken. Ook in 'n ravijntje bij Eckelrade vonden wij deze soort, die ongetwijfeld op meer plaatsen in Zuid-Limburg moet voorkomen, want op geheel overeenkomstige plaatsen in Frankrijk is zij vrij algemeen.

In Nederland was zij tot nu toe slechts van 4 plaatsen bekend, n.m. van Bloemendaal, Leeuwarden, uit de Sibber Grubbe bij Valkenburg en van het landgoed Oosterhout bij Negenen.

De hierbij gepubliceerde foto geeft een goede indruk van deze mooie zwam.

Tijdens een wandeling op Hemelvaartsdag 1948 vond Dr. H. Bremmer uit Eindhoven zelfs 2 soorten, die tot nu toe niet in Nederland gevonden zijn. Allereerst vond hij, weer in de Schone Grubbe, een bekerzwam, die hij aanvankelijk voor de geaderde bekerzwam hield of althans voor een vorm daarvan. De buitenzijde van de zwam was ook sterk bepoederd, maar met een blauwgrijze tint, terwijl de binnenzijde hier een mooie bruin-purperen tint had. Het kiemvlees was niet beaderd maar onregelmatig bultig.

Microscopisch onderzoek leerde ons dat we hier te doen hadden met een Aleuriacee en wel met *Galactinia ampelina*, het geslacht, waartoe ook de algemeen bekende grote bruine bekerzwam behoort.

De tweede nieuwteling voor onze flora is *Acetabula leucomelas*, een mooie vrij groot gesteelde beker, die groeide tussen mergel op een helling vlak bij Wylré. De bekeraars hadden een diameter van 3—6 cm. De kleur was blauw-wit van buiten, beige aan de binnenkant. De tot 5 cm lange steel was bij enkele exemplaren sterk gegroefd.

Typisch was dat de zwammen heel erg stevig met het substraat waren vergroeid. Slechts met de grootste moeite konden ze onbeschadigd verzameld worden. Bewijsmateriaal van

deze vondsten is ondergebracht op het Rijks-herbarium te Leiden.

De bedoeling van dit overzicht is te laten zien dat in een tijd dat men niet naar de zwammen kijkt, n.l. in het voorjaar en in de zomer, er toch heel interessante vondsten gedaan kunnen worden. En vooral in Zuid-Limburg moeten talrijke mooie opvallende soorten voorkomen, die wij hier in Nederland alleen maar uit de literatuur kennen. Men zit dikwijls met determinatie-moeilijkheden, maar men bedenke, dat er ook in het Natuurhistorisch Genootschap specialisten te vinden zijn, die daarbij gaarne zullen helpen.

BOEKAANKONDIGING.

De Mens. Zijn historie, organen, omgeving, door Dr. R. Teunissen. Met 115 tekeningen van de schrijver. Uitgeverij het Spectrum.

Zelden zal een bedreven schrijver een even handig tekenaar zijn als Dr. Teunissen het is; het zijn deze beide kwaliteiten, die aan het bovengenoemd werk een bijzondere charme geven.

Boeken over de physiologie en de anatomie van het menselijk lichaam zijn niet schaars, doch de frisse en originele manier waarop hier de schildering van het werk ter hand is genomen, maakt deze uitgave alleszins verantwoord.

Reeds aan de keuze van de ondertitels merkt men, dat de schrijver-leraar de kunst verstaat de moeilijkste stof in bevattelijke vorm te gieten. Ook bij de eerste oogopslag doen de tekeningen weldadig aan door hun oorspronkelijkheid, of ze nu ook al wat schematisch of wat meer anecdotisch zijn uitgevallen.

Door de vlotte verteltrant van de schrijver heeft de objectiviteit wel eens wat te lijden, waardoor hier en daar onvolmaaktheden binnensluipen.

Het is jammer dat in het eerste boekdeel, dat de „historie” van de mensheid behandelt, niets verteld wordt over de Pithecanthropus, Sinanthropus of oudere anthropoïde vondsten, hetwelk in het kader van dit boek zeker op zijn plaats zou zijn geweest.

Het zwaartepunt van het boek ligt bij de „organen”; het werk besluit met enige summere hoofdstukken over 's mensen „omgeving” waarbij de inwerking van zonnevlekken en röntgenstralen op het menselijk lichaam en verschijnselen als occultisme en spiritisme even worden aangestipt.

W. M.-v. d. G.

Stichting
HET
LIMBURGSCH
LANDSCHAP

Natuur en Landschap zijn steeds onafscheidelijk verbonden en beider belangen gaan altijd samen. Door bescherming van het landschap wordt ook de planten- en dierenwereld in bescherming genomen. Steunt daarom de Stichting „Het Limburgsche Landschap” in haar streven en geeft U op als contribuant aan het Secretariaat:

BRUSSELSCHESTRAAT 36 MAASTRICHT

HOTEL

Ons
Krijtland

EPEN

H. J. J. BESSEMS

TELEFOON K 4455 No. 213

gelegen nabij Onderste en Bovenste Bosch, op het vuursteeneluvium van Eperheide, biedt den toerist te midden van een weelderige natuur een goed verzorgden disch en een prettige bediening.

Epen

ZUID-LIMBURG

Prachtig Natuurschoon
Rijke flora en fauna
Ideaal wandeloord

PENSION PEERBOOM

TELEFOON K 4455 No. 290

EENVOUDIG
KEURIG
DEGELIJK

Bezoekers aan
MAASTRICHT

Neemt Uw intrek in

HOTEL
Beaumont

STATIONSTRAAT
TELEFOON K 4400 3385
MAASTRICHT ●

Mathieu

Schwiebert

Goeman Borgesiusplantsoen

14

MAASTRICHT

VERHOOGT UW
LEVENSVREUGDE
DOOR

Smaakvolle

bekleding en stoffering.

MAASTRICHT

DE HISTORISCHE STAD, RIJK, AAN
MONUMENTEN, UITGANGSPUNT VOOR
TOERISTISCHE WANDELINGEN IN
HET LIMBURGSCHE HEUVELLAND EN
NAAR DE BEFAAMDE GROTEN VAN
DEN ST. PIETERSBERG.

VERWACHT U!

INLICHTINGEN:

INFORMATIEBUREAU V.V.V.
MAASTRICHTSCHE BRUGSTRAAT 7
TELEFOON K 4400. No. 2814.

OP DEN NOORDPUNT VAN DEN ST. PIETERSBERG
IN DE ONMIDDELLIJKE NABIJHEID VAN
MAASTRICHT GELEGEN.

RIANTE VERGEZICHTEN OVER DE STAD,
DE MAAS EN DE JEKERVALLEI.

EXPL. F. A. RUTTEN